

7

AGNIESZKA SAGANOWSKA

Hejt na Facebooku a ochrona cywilnoprawna

Opiekun naukowy: dr Joanna Buchalska

Agnieszka Saganowska – studentka trzeciego roku Prawa w Akademii Leona Koźmińskiego oraz Szkoły Prawa i Gospodarki Chin Uniwersytetu Warszawskiego. Swoje doświadczenie zawodowe rozwijała w Sądzie Rejonowym dla Warszawy Pragi-Południe oraz w kancelariach prawnych. Z zamiłowaniem pasjonatka prawa prywatnego oraz kultury Wschodu.

Abstrakt

Niniejsze opracowanie stanowi próbę zwięzłego przedstawienia zjawiska hejtu i jego cywilnoprawnej ochrony na przykładzie portalu społecznościowego – Facebook. Analizie poddano najważniejsze prawa i wolności przysługujące osobie fizycznej, które zostały określone przez ustawodawcę w prawie powszechnie obowiązującym zgodnie z art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.¹. Ponadto przeanalizowano sposób dochodzenia odpowiedzialności cywilnoprawnej przez poszkodowanego na gruncie przepisów cywilnoprawnych w odniesieniu do zmian wprowadzonych Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r.². Celem niniejszego opracowania jest zatem ukazanie ochrony przysługującej osobie fizycznej na gruncie przepisów cywilnoprawnych, której dobra osobiste zostały naruszone lub zagrożone w związku z zastosowaniem hejtu na portalu społecznościowym – Facebook.

Słowa kluczowe: hejt, Facebook, dobra osobiste, hejter

Civil law protection under the harassment phenomenon on Facebook**Abstract**

The presented article comprise concisely the phenomenon of protection against harassment on Facebook based on civil law regulations. Author analyse main aspects of law and freedom dedicated to a natural person which are regulated by the legislator under the generally applicable law in accordance with Article 87 The Constitution of the Republic of Poland and the changes introduce by the Regulation of the European Parliament and of the Council (EU) 2016/679 of 27 April 2016. The main aspect of this article is, therefore, how the natural person should assert their rights under civil law regulation, of whose personal rights have been violated and threatened throughout hate on a social networking site – Facebook.

Keywords: hate, Facebook, personal rights, hater

¹ Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> (dostęp: 15.09.2018).

1. Wprowadzenie

„Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi w swej godności i w swych prawach. Są oni obdarzeni rozumem i sumieniem i powinni postępować wobec innych w duchu braterstwa”³. Zasada zawarta w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka jest w dzisiejszych czasach zapomniana przez społeczeństwo, które większość swojego życia spędza w wirtualnym świecie. Internet, jako narzędzie tworzące ten świat, daje nam ogromne możliwości rozwoju, jednak może mieć też negatywne skutki. Wielokrotnie użytkownicy korzystający z jego funkcji stają się pewniejsi siebie, ponieważ czują się anonimowi i myślą, że po drugiej stronie monitora są bezpieczniejsi. Wydaje im się, że nie zostaną przez nikogo ocenieni i nie podlegają żadnemu prawu. Chcąc dowartościować się cudzą krzywdą, zaczynają publikować m.in. znieważające, obraźliwe i bezprawne treści na portalach społecznościowych, dotyczące innych osób. Informacje publikowane za pomocą komentarzy lub postów trafiają do niezliczonego grona odbiorców, tworząc omawiany w pracy hejt.

„Hate” jako słowo pochodzące z języka angielskiego oznacza „nienawiść”⁴. Definicja zjawiska hejtu, zintensyfikowanego w ostatnich latach, nie została jeszcze ściśle określona w doktrynie i orzecznictwie. Natomiast, w słowniku języka polskiego wskazuje się na znaczenie hejtu, jako „obraźliwego lub agresywnego komentarza zamieszczonego w Internecie”⁵. Na podstawie przedstawionej definicji można wywnioskować, że szersze znaczenie słowa odnoszone jest do podjętego działania, wpływającego na drugą osobę lub grupę osób, za pomocą komunikatu sformułowanego w postaci słów, obrazów lub w inny sposób, a treści te muszą zagrażać i naruszać ich prawa. Osoby naruszające sferę psychiczną drugiego człowieka ze względu na udostępniane niedozwolone treści określane są potocznie mianem hejtera. Informacje publikowane przy użyciu mediów, w szczególności przez portale społecznościowe, trafiają do niezliczonego grona odbiorców, powodując negatywne skutki w życiu osobistym i zawodowym ofiary hejtu. Wielokrotnie osoba zhejtowana nie podejmuje żadnych działań mogących wpłynąć na poniesienie odpowiedzialności przez hejtera. Dzieje się to z powodu braku posiadania wystarczającej wiedzy na temat przysługujących jej praw i roszczeń.

Celem pracy jest zatem ukazanie ochrony przysługującej osobie fizycznej na gruncie przepisów cywilnoprawnych, która została zhejtowana za pośrednictwem portalu społecznościowego Facebook. Zjawisko zostanie omówione na podstawie

³ Art. 1 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/pdpc.pdf (dostęp: 30.07.2018).

⁴ A. Luberda-Kowal, *Podręczny słownik angielsko-polski, polsko-angielski*, WZS, 2006, s. 129.

⁵ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/hejt.html> (dostęp: 25.01.2018).

regulacji zawartych w Standardach Społeczności Facebooka, a także praw i wolności konstytucyjnych mających znaczenie w stosunkach prywatnych oraz sposobów dokonywanej oceny granic ich naruszenia. Następnie zostaną ukazane skutki publikowania treści godzących w dobra osobiste przysługujące każdemu człowiekowi oraz roszczeń przysługujących w związku z dokonanymi naruszeniami. Na zakończenie zostaną omówione problemy związane z identyfikacją tożsamości hejtera.

2. Standardy Społeczności Facebooka

Rozwój sieci komputerowej umożliwił nam utrzymywanie kontaktu z przyjaciółmi lub z rodziną oraz poznawanie nowych znajomych bez wychodzenia z domu. Portale społecznościowe spełniają wszystkie te funkcje, ponieważ zrzeczają internautów o podobnych zainteresowaniach, umożliwiają udostępnianie informacji, a także pozwalają na kontakt z ich pozostałymi użytkownikami. Obecnie najpopularniejszym portalem społecznościowym jest Facebook, założony w 2004 r. przez Marka Zuckenbergą. Według statystyk z dnia 31 grudnia 2018 roku⁶ liczba jego aktywnych miesięcznie użytkowników z całego świata wynosi 2,32 miliarda. Przy tak ogromnej liczbie osób dostępnych i korzystających z funkcji portalu nie sposób uniknąć różnic zarówno kulturowych, etnicznych, religijnych, jak i światopoglądowych. Zapewnienie bezpieczeństwa, równości oraz swobody wypowiedzi pozwala na realizację misji portalu, polegającej na umożliwieniu przedstawienia różnych opinii na każdy temat, zaliczając do tego kontrowersyjne wydarzenia. Ciągła fala hejtu naruszająca prawa innych osób lub zagrażająca bezpieczeństwu społeczeństw, w których żyją na co dzień użytkownicy, doprowadziła jednak do stworzenia przez administratorów Facebooka Standardów Społeczności.

Nowe zasady weszły w życie z dniem 26 kwietnia 2018 roku. Wcześniej obowiązujący regulamin społeczności portalu został zmieniony i rozszerzony w celu ochrony jednostki lub grupy osób przed propagowaniem nienawiści, nękaniami, prześladowaniem czy innymi rodzajami naruszeń praw innych osób. Takie działania administratorów portalu mają na celu stworzenie przyjaznej atmosfery, w której nikt nie będzie czuć się wykluczony. Bezpieczeństwo zapewnione użytkownikom ma wpłynąć na swobodę dzielenia się informacjami i nawiązywanie relacji z pozostałymi członkami społeczności. Gdy ludzie wiedzą, że nikt nie naruszy ich prywatności i dobrego imienia, aktywnie uczestniczą w dyskusjach i wydarzeniach organizowanych na portalu. Poza tym treści tworzące atmosferę strachu

⁶ <https://newsroom.fb.com/company-info/> (dostęp: 5.03.2019).

i wykluczenia mogą doprowadzić do prawdziwego zagrożenia bezpieczeństwa fizycznego lub psychicznego drugiego człowieka.

Twórcy portalu zakładają, że „każdego dnia ludzie spotykają się na Facebooku, aby dzielić się nowinami, spojrzeć na świat oczami innych lub sprawdzić, jak toczą się bliskie im sprawy i co słyhać u znajomych”⁷. Użytkownicy dzielą się informacjami za pomocą udostępnianych postów, zdjęć lub komentarzy, które widzą lub obserwują u pozostałych osób. W przypadku, gdy profil użytkownika nie został odpowiednio zablokowany, mają do niego dostęp również pozostali internauci, którzy nie założyli konta zapewniającego dostęp do wszystkich funkcji portalu. W związku z tym liczba osób, które mogą przeczytać informacje, jest nieograniczona. Nie wszystkie udostępniane posty są jednak zgodne ze Standardami Społeczności i przepisami prawa. Wielokrotnie jako użytkownicy, jesteśmy świadkami naruszeń praw innych osób przez m.in. nadużycie zasad określonych w regulaminie. Mimo zaakceptowania ogólnych zasad portalu, często nie zdajemy sobie sprawy, jakie prawa w rzeczywistości nam przysługują, by powstrzymać zabronione działania hejterów oraz nie jesteśmy świadomi, jakie są konsekwencje takich działań.

W Standardach Społeczności Facebooka określono, że konsekwencje działań sprzecznych z obowiązującymi zasadami uzależnione są od charakteru naruszenia i wcześniejszej aktywności użytkownika oraz od istnienia bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego. Działania sprzeczne z regulaminem i przepisami prawa wiążą się z otrzymaniem ostrzeżenia, ograniczeniem publikowania postów oraz w najpoważniejszych przypadkach z wyłączeniem profilu użytkownika i powiadomieniem właściwych organów ścigania o powstałych naruszeniach. W zbiorze zasad komunikacji użytkowników Facebooka określono, jakiego rodzaju treści i zachowania są niedozwolone, a także jakie publikacje są sprzeczne z prawem. W Standardach Społeczności utworzono również działy poświęcone konkretnym rodzajom naruszeń prawa oraz określono w nich, jak należy interpretować takie naruszenia. Do rozdziału „bezpieczeństwo” zaliczono treści zachęcające do samobójstw i zachowań autodestrukcyjnych, nękanie i prześladowanie oraz naruszenia prywatności i prawo ochrony zdjęć. W treściach budzących zastrzeżenia wymieniono zachowania propagujące nienawiść, treści przedstawiające przemoc oraz dotyczące krzywdzenia osób w sposób fizyczny lub emocjonalny.

Publikowanie treści niedozwolonych na portalu społecznościowym dotyczy w szczególności działań, które można uznać za omawiany w pracy hejt. Mowa nienawiści w porównaniu do definicji utworzonej przez Radę Europy

⁷ <https://www.facebook.com/communitystandards/> (dostęp: 7.06.2018).

w dniu 30 października 1997 roku⁸ została rozszerzona przez administratorów Facebooka o publikacje atakujące inne osoby z powodu tożsamości płciowej, płci kulturowej, orientacji seksualnej, niepełnosprawności i choroby. Pojęcie antysemityzmu zawarte w Rekomendacji No. R (97) 20 zaliczono do treści naruszających prawa innych osób co do ich wyznania. Oprócz mowy nienawiści, administratorzy rozszerzyli zakres hejtu do nękania, prześladowania oraz propagowania nienawiści.

Nękanie w rozumieniu Standardów Społeczności może przybierać wiele postaci, m.in. przez publikowanie poniżających zdjęć, aż po bezpośrednie groźby dla życia lub zdrowia ludzkiego. Autorzy Standardów Społeczności chcieli zapobiec szczególnie szkodliwym działaniom hejterów szerzących „cyberprzemoc”. W uzasadnieniu określono, że zasady dotyczące nękania są wyjątkiem i nie obejmują osób publicznych⁹. Twórcom społeczności zależy na realizacji wolności słowa w postaci prowadzonych dyskusji, przy dopuszczeniu do wyrażania krytycznych opinii na temat osób rozpoznawalnych ze świata show-biznesu. Prześladowanie zaliczane jest do zasad dotyczących osób zarówno prywatnych, jak i publicznych. Twierdzenia znieważające osoby lub grupę osób w danej dyskusji, dotyczące pragnienia śmierci, poważnej choroby lub skierowania niebezpieczeństwa są uważane za treści niedozwolone. Dotyczy to również gróźb użycia przemocy w celu zastraszenia lub uciszenia dowolnego uczestnika dyskusji. Propagowanie nienawiści oznacza zachowania stanowiące przestępstwo z mowy nienawiści, charakteryzujące się wypowiedziami bezpośrednio atakującymi innych na podstawie cech chronionych, np. rasy, narodowości, wyznania czy orientacji.

W zależności od charakteru formułowanych treści naruszenie kwalifikuje się na podstawie trzech poziomów. Pierwszy poziom może zostać upubliczniony

⁸ Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on „hate speech”, Rada Europy, 1997, s. 107, https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-no-r-97-20-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-hate-speech-_101_INSTANCE_aDXmrol0vvsU_viewMode=view (dostęp: 30.07.2018) – dalej: „Rekomendacja No. R (97) 20”.

⁹ Definicja osoby publicznej – zgodnie z orzecnictwem osobą publiczną w szerokim rozumieniu, jest osoba znana publicznie z racji różnych form swojej aktywności, rozpoznawalna w szerokich kręgach społeczeństwa. Do kategorii osób publicznych należą zarówno osoby sprawujące funkcje publiczne, jak i osoby, które, nie pełniąc ich, odgrywają rolę w różnych dziedzinach życia publicznego, takich jak polityka, życie społeczne, kultura i sztuka, a pośród nich aktywni w tych dziedzinach, cieszący się znacznym zainteresowaniem publiczności i mediów, artyści i gwiazdy rozrywki (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 341/07, OSNC 2009, Nr 3, poz. 45).

w formie pisemnej lub graficznej. Nie zaliczamy do niego gróźb stworzenia bezpośredniego zagrożenia przeciwko zdrowiu lub życiu członków społeczności oraz treści związanych z popełnieniem przestępstw na tle seksualnym. Atak zaliczany do pierwszego poziomu musi zostać uznany za formę propagowania przemocy albo za próbę odczłowieczenia jakiegokolwiek użytkownika społeczności. Sprawca musi odnieść się lub porównać drugą osobę do zwierzęcia, brudu, bakterii czy do niższej formy człowieczeństwa. Materiały, które nie są odnoszone się do ściśle skonkretyzowanej osoby, ale sztydzą z przypadków lub ofiar przestępstw z nienawiści, zaliczane są do pierwszego poziomu niedozwolonych publikacji. Drugi poziom obejmuje twierdzenia zarzucające ułomność fizyczną, psychiczną lub moralną, charakteryzujące się słowami np. „zdeformowany”, „brzydki”, „głupi” czy „skąpiec”. Muszą być one wyrażone za pomocą pogardy oraz obrzydzenia względem jednostki lub grupy osób o cechach chronionych. Hejter próbujący odseparować lub wykluczyć internatów o cech chronionych zaliczany zostaje do ostatniego poziomu naruszenia. Nie zalicza się do tej grupy krytyki dotyczącej wadliwej polityki imigracyjnej oraz próby jej zaostrzenia. W dziale poświęconemu okrucieństwu i niestosowności administratorzy uregulowali zakres, w którym osoby skrzywdzone w sposób fizyczny albo emocjonalny mogą zostać lekceważone, albo stają się ofiarami drwin przez publikację treści przedstawiających choroby, niepełnosprawność lub przedwczesną śmierć.

W przypadku naruszenia Standardów Społeczności spoczywa na nas obowiązek zgłoszenia zaistniałej sytuacji obsłudze serwisu Facebooka. Zgłoszenie następuje za pomocą kliknięcia w link „zgłoś” wyświetlanego obok danej treści lub odnośnika do Centrum Pomocy, w którym opisano każdy przypadek zgłoszenia nadużyć. Czasem po zgłoszeniu naruszenia użytkownik może zostać poproszony o udzielenie opinii na ten temat. Poinformowanie administratorów serwisu nie jest równoznaczne z usunięciem zgłaszanych materiałów i go nie gwarantuje. Obsługa najpierw kontaktuje się ze zgłoszoną osobą, ale nie przekazuje żadnych informacji o osobie, która wysłała takie zgłoszenie.

W sytuacji, gdy nie jesteśmy członkiem społeczności Facebooka lub nasze konto zostało zablokowane, a zauważyliśmy naruszenie zasad komunikacji, należy skontaktować się z obsługą portalu przez znajomą osobę. Jednak jeśli uważamy, że treści nie naruszają obowiązujących zasad, ale udostępniane posty nam się nie podobają, to możemy je ukryć, usunąć znacznik do naszego profilu lub możemy usunąć z listy znajomego albo go zablokować. Należy również zwrócić uwagę, że jakiegokolwiek materiały udostępniane przez któregokolwiek z użytkowników wywołujące w nas poczucie zagrożenia, są treściami, które należy zgłosić bezpośrednio do właściwego lokalnego organu ścigania.

3. Polityka Facebooka a naruszenie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Konstytucja, jako akt prawny posiadający najwyższą moc w państwie, określa nie tylko fundamentalne zasady ustroju państwa, lecz także wyznacza podstawowe prawa, wolności i obowiązki przysługujące jednostce. „W doktrynie prawa i orzecznictwa dopuszcza się powoływanie na konstytucyjne prawa i wolności w prywatnych stosunkach wzajemnych między jednostkami czy ich zrzeszeniami, co przyjęto nazywać horyzontalnym działaniem konstytucyjnych wolności i praw. Konstytucja nie stwarza ku temu osobnej podstawy prawnej, lecz i nie wyklucza horyzontalnego stosowania Konstytucji w dziedzinie praw i wolności”¹⁰. Horyzontalny wymiar Konstytucji oddziałuje na wszystkie dziedziny i gałęzie prawa, które są zdeterminowane przez normy konstytucyjne. W odniesieniu do omawianego problemu zjawiska hejtu, nieprzestrzeganie obowiązku „powstrzymania się przed naruszaniem praw i wolności innej osoby, [...] rodzi po stronie podmiotu prawo roszczenia o ochronę, w tym sądową”¹¹ również na gruncie przepisów cywilnoprawnych.

Zakwalifikowanie działania do któregośkolwiek z poziomów naruszających Standardy Społeczności Facebooka może wiązać się z pogwałceniem praw i wolności drugiej osoby, określonych w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku¹². Jednak, aby zakwalifikować działanie hejtera jako bezprawne i naruszające lub zagrażające dobrom chronionym prawem, konieczne jest rozstrzygnięcie, które prawa i wolności określone w Konstytucji RP są ważniejsze w danej sytuacji. Ważenie zasad prawa jest niezbędne do ustalenia, czy doszło do zagrożenia lub naruszenia dóbr innej osoby w określonym przypadku, ponieważ, jak wskazano w Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z dnia 26 sierpnia 1789 roku, „wolność polega na możliwości czynienia wszystkiego, co nie szkodzi drugiemu”¹³. „Tak rozumiana wolność polega na robieniu przez jednostkę tego, co jej się podoba, o ile nie działa wbrew prawu”¹⁴. Niezbędne jest więc określenie granicy wolności, wyrażania swoich poglądów w celu ochrony przyrodzonej i nie-

¹⁰ L. Garlicki, M. Zubik, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I wyd. II*, Wyd. Sejmowe 2016, dostępny w LEX.

¹¹ A. Młynarska-Sobaczewska, P. Radzewicz, *Horyzontalne Oddziaływanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*, Warszawa 2015, s. 8.

¹² Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 – dalej „Konstytucja RP” lub „Konstytucja”.

¹³ <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja-18.html> (dostęp: 23.01.2019).

¹⁴ B. Banaszek, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2012, dostępny w Legalis.

zbywalnej godności człowieka oraz niedopuszczenia do dyskryminowania go na jakiegokolwiek płaszczyźnie życia oraz nadużywania przyznanych mu praw.

Z jednej strony w art. 30 Konstytucji RP podkreślono, że godność człowieka jest przyrodzona i niezbywalna. Nie może zostać przez nikogo naruszona, a obowiązkiem nałożonym na władzę publiczną jest jej poszanowanie i ochrona. Godność określona w tym artykule dotyczy każdego, bez względu na jego pochodzenie, płeć czy rasę. Nawet w Preambule wskazuje się, by w stosowaniu Konstytucji zadbać o „zachowanie przyrodzonej godności człowieka, jego praw do wolności i obowiązku solidarności z innymi”. Ponadto, w art. 32 Konstytucji RP wskazano, że wszyscy są równi wobec prawa. Działaniem bezprawnym jest więc dyskryminacja kogokolwiek w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Prawo zapewniające ochronę życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz decydowania o swoim życiu osobistym, określone w art. 47 Konstytucji RP, nie pozwala do ograniczania i wkraczania komukolwiek w życie drugiej osoby na wskazanych płaszczyznach.

Z drugiej strony zrozumiałe jest, że „swoboda wypowiedzi jest jednym z fundamentów społeczeństwa demokratycznego, warunkiem jego rozwoju i samo-realizacji jednostek oraz że swoboda ta nie może ograniczać się do informacji i poglądów, które są odbierane przychylnie albo postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne”¹⁵. W związku z tym ustawodawca w art. 14 Konstytucji RP zapewnił prawo do wolności prasy i innych środków społecznego przekazu. Dodatkowo, w art. 54 Konstytucji RP przyznano wolność do wyrażania swoich poglądów, pozyskiwania i rozpowszechniania informacji. W orzecznictwie wskazuje się, że wolność ta dotyczy również „poglądów i opinii innych”¹⁶ osób.

W związku z powyższym warunkiem do zakwalifikowania działania hejtera jako niezgodnego z wartościami konstytucyjnymi jest wyczerpujące rozważenie i ustalenie kontekstu całej sytuacji. Jednak aby zrozumieć cały kontekst sytuacyjny i rozważyć, czy w danym przypadku doszło do naruszenia dóbr osobistych w postaci np. dobrego imienia, należy wziąć pod uwagę zastosowane słowa lub sformułowania, z uwzględnieniem możliwych ich konotacji i odniesień. W zależności od tego, o jakie słowa lub sformułowania chodzi, w grę wchodzi potrzeba uwzględnienia ich rozumienia oraz odbioru społecznego. Ponadto trzeba brać pod uwagę kontekst sytuacyjny lub rodzaj wypowiedzi, w której słowa te lub sformułowania zostały użyte, i zastosowano środek komunikacji”¹⁷.

¹⁵ M. Safjan i L. Bosek, *Konstytucja RP Tom I Komentarz do art. 1–86*, C.H. Beck, Warszawa 2016, dostępny w Legalis.

¹⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lutego 2007 r., sygn. akt P 1/06, Legalis Numer 80538.

¹⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., sygn. akt III CSK 387/16, LEX nr 2510660.

4. Regulacja kodeksu cywilnego

Użytkownik udostępniający upokarzające lub obelżywe posty na portalu społecznościowym Facebook, m.in. w formie zdjęć, komentarzy czy filmów, dotyczące innej osoby lub grupy osób, nie może czuć się bezkarnie. Treści zawierające informacje o innych osobach, udostępniane bez ich zgody, a tym bardziej przedstawiające je w negatywnym świetle, uważane są za materiały, które naruszają przepisy określone w Ustawie z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeksu cywilnego¹⁸, m.in. dobra osobiste.

Regulacja zawarta w art. 23 k.c. dotyczy ochrony dóbr osobistych, które przysługują każdemu człowiekowi niezależnie od jego pozycji zawodowej, społecznej czy posiadanego wykształcenia. Są one związane z jego indywidualnie określonymi cechami. Dobra te znajdują się pod ochroną prawną do czasu śmierci osoby fizycznej i nie mogą podlegać dziedziczeniu ani zbyciu. Dobra osobiste, określone przez ustawodawcę, są niezwykle zróżnicowane. Należą do nich m.in. wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko, pseudonim lub wizerunek, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska. Katalog otwarty pozwala na tworzenie nowych dóbr niematerialnych podlegających ochronie prawnej ze względu na zmieniające się stosunki społeczne. Wskazuje się, „że wraz ze zmianami stosunków społecznych mogą pojawiać się i znikać pewne dobra osobiste podlegające ochronie prawnej. W trakcie zmian stosunków społecznych doktryna i orzecznictwo uznały za podlegające ochronie dobra osobiste (niewymienione w art. 23), m.in. takie jak: prawo najbliższej rodziny do pochowania osoby zmarłej oraz do pamięci o niej, prawo do spokojnego korzystania z mieszkania, intymności i prywatności życia, płci człowieka”¹⁹. Mimo braku definicji dóbr osobistych określonych w Kodeksie cywilnym decydującą rolę o tym, że dobro należy do tego katalogu pełni funkcjonująca w doktrynie i przyjęta w orzecznictwie koncepcja obiektywna²⁰. Polega ona na przyjęciu, że dobrami osobistymi są „wartości o charakterze niemajątkowym, wiążące się z osobowością człowieka, uznanymi powszechnie w społeczeństwie”²¹.

Hejt tworzony przez użytkowników Facebooka skierowany do innych osób najczęściej zagraża lub narusza takie wartości jak: cześć, dobre imię czy wizerunek, które zaliczane są do wszystkich sfer życia człowieka, m.in. zawodowej,

¹⁸ Dz.U. 2018 poz. 1025 – dalej „k.c.”.

¹⁹ J. Cieszewski, K. Jędrej, G. Karaszewski, J. Knabe, B. Ruszkiewicz, G. Sikorski, A. Stępień-Sporek, *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. II, LexisNexis 2014, dostępny w Lex.

²⁰ Ibidem.

²¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 sierpnia 2017 r., sygn. akt I ACa 195/17, LEX nr 2369668.

osobistej i społecznej. „Naruszenie czci może więc nastąpić zarówno przez pomówienie o ujemne postępowanie w życiu osobistym i rodzinnym, jak i przez zarzucenie niewłaściwego postępowania w życiu zawodowym, naruszające dobre imię danej osoby i mogące narazić ją na utratę zaufania potrzebnego do wykonywania zawodu lub innej działalności”²². Na gruncie reżimu odpowiedzialności za bezprawne zagrożenie lub naruszenie dóbr prawnie chronionych ma zastosowanie art. 24 k.c. Przesłankami zastosowania roszczeń określonych w art. 24 k.c. jest istnienie dobra prawnego, które zostało bezprawnie naruszone lub zagrożone. Konstrukcja ochrony dóbr osobistych jako praw podmiotowych o charakterze bezwzględnym nie wymaga do ich naruszenia zawinionego działania. Jego skuteczność *erga omnes* nakłada na wszystkich poza uprawnionymi obowiązek nieingerowania w sferę spraw określonych w prawie podmiotowym. Do naruszenia dóbr osobistych zawartych w przepisie art. 23 k.c. według przeważającego poglądu w doktrynie nie dochodzi, „gdy wyrządzona drugiemu przykrość (dolegliwość) jest – wedle przeciętnych ocen przyjmowanych w społeczeństwie – przykrością (dolegliwością) małej wagi, nie przekracza więc progu, od którego liczyć się już będzie naruszenie dobra osobistego. Podkreśla się przy tym, że stopień przeżywanego przykrości przez dotkniętego naruszeniem może mieć znaczenie dopiero wtedy, gdy próg ten został przekroczony, może on być uwzględniony przez sąd w ostatecznym rozstrzygnięciu sprawy, np. przy określaniu sposobu usunięcia skutków naruszenia dobra osobistego”²³.

Jeżeli działania polegające na bezprawnym zagrożeniu lub naruszeniu dóbr osobistych przewyższają stopień przykrości ofiary hejtu, ma ona prawo do wystąpienia z powództwem do sądu o zastosowanie środków ochronnych. Środki ochronne mogą być kierowane przeciwko zarówno osobie fizycznej, jak i osobie prawnej. Należą do nich: ustalenie, zaniechanie, usunięcie skutków naruszenia, w szczególności złożenia oświadczenia o odpowiedniej treści oraz zadośćuczynienie pieniężne lub zapłata określonej kwoty na wyznaczony cel społeczny. Jeżeli skutkiem wyrządzonego naruszenia jest szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia. Krzywdę wyrządzoną w ten sposób ciężko jest mierzyć w jednostkach pieniężnych, jednak zadośćuczynienie pieniężne odnoszone do art. 24 k.c. i 448 k.c. ma charakter kompensacyjny²⁴. Charakter ten polega na wywołaniu satysfakcji u pokrzywdzonego przez zaspokojenie poniesionej przez

²² Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 października 1971 r., sygn. akt II CR 455/71, Legalis 15772.

²³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 26 sierpnia 2015 r., sygn. akt I ACa 29/15, LEX nr 1797162.

²⁴ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 14, C.H. Beck, Warszawa 2017.

nią szkody. Poza tym reżim odpowiedzialności określony w art. 24 k.c. nie wyłącza możliwości zastosowania przepisów znajdujących się w innych gałęziach prawa.

Do wystąpienia z powództwem o zastosowanie środków ochronnych na gruncie cywilnoprawnym konieczne jest zidentyfikowanie osoby, która bezprawnie naruszyła lub zagroziła dobrom prawnym, ponieważ nie istnieje możliwość wystąpienia z powództwem bez wskazania danych osobowych naruszcyciela. Należy też zauważyć, że „za dokonanie wpisów, czy też umieszczenie wypowiedzi obrażających powodów w internecie odpowiedzialność na podstawie art. 23 i 24 k.c. ponosi bezpośredni sprawca naruszenia. Odpowiedzialność dotyczy naruszcyciela, a więc osoby, która sporządziła i umieściła wymienione wpisy w Internecie”²⁵.

Aby przybliżyć zastosowanie środków ochronnych w praktyce, posłużę się wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Łodzi I Wydział Cywilny z dnia 8 marca 2017 roku²⁶. W wyroku nakazano „pozwanemu, aby przesłał powódce pisemne przeprosiny o treści: »Przepraszam Panią J.M. za naruszenie jej dóbr osobistych« oraz zamieścił tę samą treść przez okres trzydziestu dni na swoim profilu na portalu F, w terminie siedmiu dni od daty uprawomocnienia się tego wyroku [...] nakazał pozwanemu, aby powstrzymał się od dokonywania wpisów na portalu społecznościowym F, zawierających treści dotyczące” powódki oraz „zasądził od pozwanego na rzecz Fundacji [...] w W. 2000 zł”. Co więcej, w orzecznictwie wskazuje się, że „w przypadku wyboru przez pokrzywdzonego środka usunięcia skutków naruszenia jego dóbr osobistych, polegającego na nałożeniu przez sąd na zobowiązanego obowiązku złożenia oświadczenia o określonej formie i treści, niezbędne jest zachowanie proporcjonalności treści i formy tego oświadczenia w stosunku do sposobu naruszenia dóbr osobistych przez sprawcę, skali i zasięgu naruszenia oraz miejsca i czasu, w którym ono nastąpiło”²⁷.

W orzecznictwie wskazuje się trzy etapy oceny, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych. Po pierwsze, należy właściwie je określić. Po drugie, należy wskazać, czy określone działanie naruszyło konkretne dobro osobiste. Ostatnim, trzecim etapem, jest ocena, czy działanie to było bezprawne, a jeśli tak, to czy treść i forma żądanego w pozwie oświadczenia, jest odpowiednia²⁸. W przyto-

²⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach – I Wydział Cywilny z dnia 20 lutego 2014 r., sygn. akt I ACa 1047/13, Legalis Numer 1062663.

²⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 marca 2017 r., sygn. akt I ACa 1151/16, LEX nr 2282433.

²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 września 2015 r., sygn. akt I CSK 813/14, Legalis Numer 1341795.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., sygn. akt II CSK 431/10, Lex nr 784917.

czonym wyroku Sąd Najwyższy uznał, że forma zadośćuczynienia może znacząco różnić się w zależności od rodzaju naruszonego dobra osobistego. Wskazał, że „jeżeli bowiem naruszono godność osobistą człowieka, niekiedy właściwą formą usunięcia skutków jego naruszenia może być złożenie samemu pokrzywdzonemu oświadczenia usuwającego skutki tego naruszenia przez podmiot, który tego się dopuścił. Natomiast inna sytuacja zachodzi wówczas, gdy przedmiotem ochrony jest dobre imię. W takim przypadku, oświadczenie usuwające skutki naruszenia tego dobra osobistego, aby osiągnęło cel, musi dotrzeć do innych osób, które zetknęły się z jego bezprawnym naruszeniem”²⁹.

Wydaje się, że o zastosowaniu ochrony zapewnionej w kodeksie cywilnym powinno decydować kryterium subiektywne; w końcu to jednostka odczuwa krzywdę w związku z bezprawnym działaniem hejtera. W doktrynie i judykaturze zauważa się jednak, że o naruszeniu dobra osobistego człowieka może decydować jedynie kryterium obiektywne, „a nie subiektywne odczucia osoby żądającej ochrony prawnej”³⁰. Podkreśla się, że „ocena, czy nastąpiło naruszenie dobra osobistego, jakim jest stan uczuć, godność osobista i nietykalność cielesna, nie może być dokonana według miary indywidualnej wrażliwości zainteresowanego”³¹. Na podstawie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1976 r., sygn. akt II CR 692/75³² możemy wyróżnić kryteria, które należy wziąć pod uwagę przy ocenie, czy w danym przypadku doszło do naruszenia czci. Wprawdzie wyrok został wydany przed powstaniem Internetu, który w dzisiejszych czasach jest najpopularniejszą formą uzewnętrzniania zjawiska hejtu, natomiast teza ma charakter na tyle uniwersalny, że przytoczenie tego wyroku umożliwi zobrazowanie, jakie działania hejtera mogą zostać uznane za niezgodne z prawem. Przed wszystkim konieczne jest przeprowadzenie analizy dwóch aspektów – subiektywnego i obiektywnego – sprawy. Dopiero gdy przekonanie poszkodowanego i ogólna ocena społeczna stanowią, że doszło do naruszenia lub zagrożenia dóbr osobistych, możemy zastosować prawne środki wobec naruszcyciela. Poza tym poszkodowany nie może stosować żadnej formy samopomocy, która wiązałaby się z naruszeniem przepisów prawa. Jedynym dozwolonym sposobem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności jest zwrócenie się do sądu. W przeciwnym razie poszkodowany może ponieść odpowiedzialność cywilną lub nawet karną w zależności od dokonanego czynu.

²⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., sygn. akt II CSK 431/10, Lex nr 784917.

³⁰ Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 26 marca 2010 r., sygn. akt II Ca 36/10, Lex nr 1294075.

³¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 r., sygn. akt III CKN 33/97, Lex 29457.

³² LEX nr 1998.

5. Problemy związane z identyfikacją tożsamości hejtera

W sytuacji gdy doszło do naruszenia praw osób trzecich, do wytoczenia powództwa cywilnego niezbędne jest uzyskanie danych osobowych hejtera. Może okazać się to jednak problematyczne przy stale rosnącej popularności Facebooka, która wpływa na wykorzystywanie jego możliwości przez różne podmioty, m.in. osoby fizyczne, stowarzyszenia czy firmy. Administrator portalu, mając na celu stworzenie bezpiecznej społeczności pozwalającej na aktywny udział jej członków, zobowiązuje swoich użytkowników do korzystania z „tych samych imion i nazwisk, co w życiu codziennym”³³. Podanie prawdziwych danych osobowych pozwala na wzrost świadomości, z kim konkretna osoba się kontaktuje, a także ograniczenie anonimowości. Pomimo istnienia takiego obowiązku, w dalszym ciągu powstaje wiele kont fikcyjnych, których kontrola jest znacznie utrudniona przez brak pewnej metody ich weryfikacji. Za fałszywe konto Facebook uważa konto, za pomocą którego ktoś podszywa się pod kogoś lub coś innego. Może to dotyczyć fałszywych lub wymyślonych osób, zwierząt, celebrytów bądź organizacji³⁴. Identyfikacja takich użytkowników jest znacznie utrudniona, dlatego gdy zauważymy fikcyjne konto, należy je jak najszybciej zgłosić do administratora portalu. Jeżeli za pomocą takiego konta dokonano naruszenia praw i wolności osoby trzeciej, to w celu uzyskania ochrony cywilnoprawnej należy postąpić *ex aequo* jak w przypadku prawdziwego użytkownika.

Przepisy stanowiące podstawę do uzyskania danych osobowych hejtera zostały określone w Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony danych osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE³⁵ oraz Ustawie o ochronie danych osobowych z dnia 10 maja 2018 roku³⁶. Przepisy weszły w życie w dniu 25 maja 2018 roku. Na gruncie nowych regulacji wprowadzonych przez Unię Europejską zwiększono prawa osób, których dane są przetwarzane oraz przewidziano wysokie sankcje za naruszenie tych przepisów przez przedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 2 RODO Facebook, prowadząc działalność na terytorium Unii Europejskiej, podlega pod przepisy obowiązujące we wspólnocie. Ten portal społecznościowy jest podmiotem upoważnionym do przetwarzania danych osobowych jako ich administrator. Danymi osobowymi na podstawie art. 4 pkt 1

³³ https://www.facebook.com/help/112146705538576?helpref=faq_content (dostęp: 17.07.2018).

³⁴ https://pl-pl.facebook.com/help/306643639690823?helpref=uf_permalink (dostęp: 27.01.19).

³⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> (dostęp: 15.09.2018) – dalej „RODO” lub „Rozporządzenie”.

³⁶ Dz.U. 2018 poz. 1000.

RODO są informacje o ściśle zidentyfikowanej lub możliwej do zidentyfikowania osoby fizycznej. Zalicza się do nich dane geolokalizacyjne, jak również identyfikator internetowy – określany jako adres IP. Zgodnie z definicją, przetwarzanie danych osobowych dotyczy każdej operacji wykonanej z użyciem tych danych, tj. zbieranie, przechowywanie, usuwanie, opracowywanie oraz udostępnianie ich według art. 4 pkt 2 RODO. Bez znaczenia jest narodowość osób, których dane są przetwarzane, jak również nieważne jest miejsce przetwarzania danych osobowych (oznaczające miejsce, w którym znajdują się serwery) według art. 3 RODO.

Artykułem określającym sytuację, w której dopuszczalne jest dokonywanie operacji na danych osobowych udostępnionym administratorom, jest art. 6 RODO. Ze względu na autonomiczny charakter, niezależność oraz równość przesłanek, spełnienie przynajmniej jednej z okoliczności usprawiedliwiających przetwarzanie danych przesądza o legalności podjętego działania zgodnie z „art. 5 lit. a, który statuuje zasadę zgodności przetwarzania z prawem”³⁷. Jedną z najważniejszych określonych w nim przesłanek dopuszczających dokonanie operacji na danych osobowych innej osoby w związku z zagrożeniem lub naruszeniem praw drugiej osoby jest określona w art. 6 ust. 1 lit. f. Co więcej, art. 6 RODO koreluje z motywem 40 Preambuły RODO, w której określono, że „aby przetwarzanie danych było zgodne z prawem, powinno się odbywać na podstawie zgody osoby, której dane dotyczą, lub na innej uzasadnionej podstawie przewidzianej prawem: albo w niniejszym rozporządzeniu, albo w innym akcie prawnym Unii lub w prawie państwa członkowskiego, o których mowa w niniejszym rozporządzeniu”. Nie we wszystkich przypadkach konieczne jest uzyskanie zgody w celu udostępnienia danych osobowych. Klauzula prawnie uzasadnionych interesów wprowadza taką możliwość. Klauzula ta uważana jest za jedną „z podstaw prawnych pozwalających na przetwarzanie danych bez konieczności ubiegania się o zgodę osoby, której dane dotyczą. Jak bowiem jeszcze na gruncie OchrDanychU stwierdził NSA w wyr. z 21.11.2002 r. (II SA 2247/01, niepubl.), przetwarzanie danych nie jest zawsze uzależnione od zgody osoby, której dane dotyczą. Ponadto w nauce prawa powszechnie przyjmowany jest pogląd, że każda z okoliczności usprawiedliwiających przetwarzanie danych ma charakter autonomiczny i niezależny”³⁸. Zastosowanie klauzuli prawnie uzasadnionego interesu określonego w art. 6 ust. 1 lit. f nie jest dozwolone w sytuacjach, w których „nadrzędny charakter wobec tych interesów mają interesy lub podstawowe prawa i wolności

³⁷ M. Sakowska-Baryła, *Ogólne Rozporządzenie o Ochronie Danych Osobowych. Komentarz*, wyd. I, C.H. Beck, Warszawa 2018, dostępny w Legalis.

³⁸ P. Litwiński, *Rozporządzenie UE w sprawie Ochrony Osób Fizycznych z Przetwarzaniem Danych Osobowych i Swobodnym Przepływem Takich Danych. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2018, dostępny w Legalis.

osoby, której dane dotyczą, wymagające ochrony danych osobowych, w szczególności gdy osoba, której dane dotyczą, jest dzieckiem”. Udostępnienie danych bez zgody osoby, której one dotyczą, przy zastosowaniu omawianej klauzuli, wymaga więc łącznego zaistnienia następujących okoliczności: „1) identyfikacji prawnie uzasadnionego interesu, który jest realizowany przez administratora lub przez stronę trzecią, 2) zweryfikowania niezbędności przetwarzania dla realizacji celu wynikającego z przedmiotowego interesu, 3) oceny, czy nie jest spełniona przesłanka o charakterze negatywnym w postaci występowania w danych stanie faktycznym interesów lub podstawowych praw i wolności podmiotu danych, które mają charakter nadrzędny wobec prawnie uzasadnionych interesów administratora lub strony trzeciej”³⁹. Jak dalej wskazano w komentarzu, w takiej sytuacji, mamy do czynienia z testem proporcjonalności, ponieważ na administratorze ciąży obowiązek dokonania wyważenia dwóch dóbr podlegających ochronie prawnej. Zastosowanie zasady proporcjonalności znajduje uzasadnienie w motywie 4 Preambuły RODO, określającym, że „przetwarzanie danych osobowych należy zorganizować w taki sposób, aby służyło ludzkości. Prawo do ochrony danych osobowych nie jest prawem bezwzględnym; należy je postrzegać w kontekście jego funkcji społecznej i wyważyć względem innych praw podstawowych w myśl zasady proporcjonalności”.

Problem z uzyskaniem danych osobowych hejtera powstaje z powodu braku posiadania wystarczających informacji o możliwości zlokalizowania administratora. Jeśli nie można ustalić administratora danych osobowych, to uniemożliwione zostaje wystąpienie z żądaniem udostępniania danych osobowych naruszcyciela, a, co więcej, niemożliwe jest podjęcie działań zmierzających do poniesienia przez tę osoby odpowiedzialności na gruncie przepisów określonych prawem. W sytuacji portalu społecznościowego Facebook w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2018 r.⁴⁰ wskazano jednak, że administratorem danych osobowych na przedmiotowym portalu jest „Facebook Inc. oraz, jeśli chodzi o Unię, Facebook Ireland”.

6. Podsumowanie

Powyższe rozważania dotyczące dochodzenia odpowiedzialności na gruncie ochrony cywilnoprawnej w związku z zagrożeniem lub naruszeniem praw i wolności przysługujących jednostce przez zastosowanie hejtu uzasadniają przekonanie,

³⁹ M. Sakowska-Baryła, op. cit.

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A62016CJ0210> (dostęp: 8.10.2018).

że żaden poszkodowany nie powinien zachowywać się biernie wobec naruszciciela. Bezczynność wobec hejtera może zostać uznana przez niego za zezwolenie do dalszego działania wbrew jego woli, wpływając na każdą płaszczyznę życia – zawodową czy społeczną. Osobie hejtowanej przysługuje ochrona przewidziana przez funkcje dostępne na portalu społecznościowym. Między innymi dotyczy to zablokowania konta czy zgłoszenia zdarzenia do administratorów portalu. W wypadkach większej wagi, gdy sytuacja na to pozwała, ofiara hejtu ma prawo zastosować środki przyznane prawem. W przypadku ochrony dóbr osobistych poszkodowany powinien rozważyć, czy udostępniona treść rzeczywiście godzi w przyznane mu prawa oraz czy jest to jedynie jego subiektywna ocena. Wskazuje się, że poczucie krzywdy z powodu negatywnego zdarzenia wywołanego przez hejtera „rodzi normalny, ludzki odruch jej naprawienia, jednak ani krzywda, ani drastyczne nawet naruszenie sfery uczuć człowieka nie stanowi wystarczającego, konstruktywnego motywu odwoływania się do kategorii dóbr osobistych”⁴¹. Za dobro osobiste uważana jest więc „wartość immanentnie złączona z istotą człowieczeństwa oraz naturą człowieka, niezależna od jego woli i od woli innych osób, stała, dająca się skonkretyzować i zobiektywizować”⁴². Co więcej, „opublikowanie nieprawdziwych informacji może naruszyć dobra osobiste danej osoby jedynie wówczas, gdy informacje te pozwalają na zidentyfikowanie tej osoby”⁴³. Uzasadnia to przekonanie, że nie w każdej sytuacji możliwe jest wystąpienie z roszczeniem przeciwko hejterowi. W niektórych przypadkach wpis wcale nie musi być uznany za hejt wymierzony bezpośrednio w określoną osobę fizyczną lub grupę osób.

Wydawałoby się, że środki przyznane przez ustawodawcę są wystarczające w szczególności do ochrony dóbr osobistych człowieka. Kolejne problemy pojawiają się jednak, gdy należy ustalić dane osobowe hejtera. Na gruncie wprowadzonych przepisów możliwe jest wystąpienie do administratora portalu w celu udostępnienia danych osobowych naruszciciela. Do wystąpienia z takim żądaniem konieczne jest posiadanie prawnie uzasadnionego interesu. Jeśli jednostka posiada uzasadnione podstawy prawne swojego żądania, to na administratorze ciąży obowiązek przeprowadzenia testu proporcjonalności, czyli dokonania wyważenia dwóch dóbr podlegających ochronie prawnej. Administrator dokonuje oceny, czy w danym stanie faktycznym nadrzędny charakter mają prawnie uzasadnione interesy osoby trzeciej, czy podstawowe prawa i wolności podmiotu danych. Co więcej, zazwyczaj hejterzy nie posługują się swoimi prawdziwymi

⁴¹ Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 27 marca 2018 r., sygn. akt III CZP 60/17, LEX nr 2463496 – zdanie odrębne sędziego Jacka Gudowskiego.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku – I Wydział Cywilny z dnia 7 listopada 2014 r., sygn. akt I ACa 462/14, Legalis Numer 1163519.

imionami i nazwiskami, a także większość kont, za pomocą których umieszczane są obraźliwe i krzywdzące treści, jest fikcyjna. Dochodzenie odpowiedzialności bez uzyskania podstawowych danych hejtera jest niemożliwe na gruncie ochrony cywilnoprawnej. W takim wypadku możliwa jest jedynie ochrona na podstawie przepisów znajdujących się w innych gałęziach prawa.

Bez wątplenia zjawisko hejtu w Internecie jest nowym obszarem, w którym wskazane normy prawne okazują się nieskuteczne. Obowiązujące przepisy są niejednoznaczne, chociażby w kwestii działań, które należy podjąć, gdy mamy do czynienia z taką sytuacją. Procedura uzyskania danych osobowych jest rygorystyczna i niejasna dla osoby, która profesjonalnie nie zajmuje się prawem. Nawet na portalach internetowych brakuje precyzyjnych informacji wskazujących, jakie działania należałoby podjąć w chwili, gdy stajemy się takimi ofiarami. Poza tym administrator w każdym przypadku może powołać się na ochronę danych hejtera, ponieważ bezprawne udostępnienie takich informacji może wiązać się z nałożeniem na niego wysokich kar pieniężnych. Jednak to właśnie organy państwowe powinny zapewnić większe możliwości legislacyjne ochrony praw i wolności jednostki przed takimi działaniami. Jednym z ciekawszych rozwiązań proponowanych w ostatnich latach był pomysł wprowadzenia nowego środka prawnego przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich w liście do Ministra Sprawiedliwości, tzw. ślepy pozew. W liście tym powołano się na konstrukcję funkcjonującą w systemie anglosaskim, która umożliwia na dochodzenie roszczeń od osoby o nieznanym tożsamości. Tożsamość pozwanego byłaby ustalana przez sąd, który jest uważany za najlepszego arbitra mogącego dokonać oceny dwóch konkurencyjnych wartości: wolności słowa, ochrony dóbr osobistych i danych osobowych jednostki. Podkreślano również, że sąd mógłby być właściwym organem do zwalniania administratora danych z tajemnicy zawodowej lub służbowej⁴⁴. Projekt „ślepego pozwu” ostatecznie został odrzucony przez Sejm. Takie działania podejmowane przez organy państwowe napawają jednak optymizmem, że w końcu sytuacja osób dotkniętych hejtem w Internecie ulegnie zmianie i będą mogły one dochodzić swoich praw również na gruncie cywilnoprawnym, a hejterzy przestaną czuć się bezkarnie.

Bibliografia

Banaszek, B. (2012). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.

⁴⁴ <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie%20do%20Ministra%20Sprawiedliwosci%20ws%20zwalczenia%20mowy%20nienawisci%20w%20internecie%2017.05.2016.pdf> (dostęp: 7.03.2019).

- Radwański, Z. i Olejniczak, A. (2017). *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 14. Warszawa: C.H. Beck.
- Cieszewski, J., Jędrej, K., Karaszewski, G., Knabe, J., Ruskiewicz, B., Sikorski, G., Stępień-Sporek, A. (201). *Kodeks Cywilny. Komentarz*, wyd. II, LexisNexis, dostępny w Lex.
- Garlicki, L. i Zubik, M. (2016). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I*, wyd. II. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, dostępny w LEX.
- Litwiński, P. (2018). *Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck.
- Luberda-Kowal, A. (2006). *Podręczny słownik angielsko-polski, polsko-angielski*. WZS.
- Młynarska-Sobaczewska, A. i Radziejewicz, P. (2015). *Horyzontalne Oddziaływanie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności*. Warszawa.
- Nowicki, A.M. (2017). *Komentarz o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, wyd. VII, WKP, dostępny w LEX.
- Safjan, M. i Bosek, L. (2016). *Konstytucja RP Tom I Komentarz do art. 1–86*. Warszawa: C.H. Beck, dostępny w Legalis.
- Sakowska-Baryła, M. (2018). *Ogólne Rozporządzenie o Ochronie Danych Osobowych. Komentarz*, wyd. I, art. 6. Warszawa: C.H. Beck, dostępny w Legalis.
- <https://newsroom.fb.com/company-info/> (dostęp: 31.07.2018).
- <https://www.facebook.com/communitystandards/> (dostęp: 7.06.2018).
- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/hejt.html> (dostęp: 25.01.2018).
- https://www.facebook.com/help/112146705538576?helpref=faq_content (dostęp: 17.07.2018).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- Art. 1 Powszechnej Deklaracja Praw Człowieka, https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/onz/pdpc.pdf (dostęp: 30.07.2018).
- <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja-18.html> (dostęp: 23.01.2019).
- <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie%20do%20Ministra%20Sprawiedliwosci%20ws%20zwalczenia%20mowy%20nienawisci%20w%20internecie%2017.05.2016.pdf> (dostęp: 7.03.2019).
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 19 stycznia 1993 r. Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284.
- Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to Member States on „hate speech”, Rada Europy, 1997, s. 107, https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-no-r-97-20-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-hate-speech-?_101_INSTANCE_aDXmrol0vvsU_viewMode=view (dostęp: 30.07.2018).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> (dostęp: 15.09.2019).

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeksu cywilnego Dz.U. 2018 poz. 1025.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego Dz.U. 2018 poz. 1360.
- Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych Dz.U. 2018 poz. 1000.
- Ustawa z dnia 18 lipca 2002 o świadczeniu usług drogą elektroniczną Dz.U. 2017 poz. 1219.
- Ustawa z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora Dz.U.2016.0.1510.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych Dz.U.2018.0.23.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284.
- Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 27 marca 2018 r., sygn. akt III CZP 60/17, LEX nr 2463496.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lutego 2007 r., sygn. akt P 1/06, Legalis Numer 80538.
- Wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 5 czerwca 2018 r. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A62016CJ0210> (dostęp: 8.10.2018).
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., sygn. akt II CSK 431/10, Lex nr 784917.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1997 r., sygn. akt III CKN 33/97, Lex 29457.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., sygn. akt III CSK 387/16, LEX nr 2510660.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 29 października 1971 r., sygn. akt II CR 455/71, Legalis 15772.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1976 r., sygn. akt II CR 692/75, LEX nr 1998.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., sygn. akt II CSK 431/10, Lex nr 784917.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2015 r., sygn. akt II CSK 747/13, LEX nr 1628912.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 r., sygn. akt I CSK 128/13, LEX nr 1526612.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 341/07, OSNC 2009, Nr 3, poz. 45.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 września 2015 r., sygn. akt I CSK 813/14, Legalis Numer 1341795.
- Wyrok Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 18 września 2015r., sygn. akt I CSK 813/14, Legalis Numer 1341795.
- Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 sierpnia 2013 r., sygn. akt I OSK 1666/12, Legalis Nr 733079.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 sierpnia 2017 r., sygn. akt I ACa 195/17, LEX nr 2369668.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 26 sierpnia 2015 r., sygn. akt I ACa 29/15, LEX nr 1797162.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach – I Wydział Cywilny z dnia 20 lutego 2014 r., sygn. akt I ACa 1047/13, Legalis Numer 1062663.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 13 stycznia 2017 r., sygn. akt I ACa 884/16, LEX nr 2250053.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 marca 2017 r., sygn. akt I ACa 1151/16, LEX nr 2282433.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku – I Wydział Cywilny z dnia 7 listopada 2014 r., sygn. akt I ACa 462/14, Legalis Numer 1163519.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 marca 2017 r., sygn. akt I ACa 1151/16, LEX nr 2282433.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie – I Wydział Cywilny z dnia 27 czerwca 2013 r., sygn. akt I ACa 181/13, Legalis Numer 736193.

Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 26 marca 2010 r., sygn. akt II Ca 36/10, Lex nr1294075.

